

КЛІНІЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

УКРАЇНСЬКОЇ ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЧНОЇ
АСОЦІАЦІЇ ПО ВЕДЕННЮ ХВОРИХ
З ХРОНІЧНИМИ ГАСТРИТАМИ ТА
ГАСТРОПАТІЯМИ

С.М. Ткач, Н.В. Харченко, І.М. Скрипник, А.Е. Дорофєєв,
Ю.М. Степанов, Г.Д. Фадеєнко, Г.В. Осьодло

ЗАТВЕРДЖЕНО
Українською
Гастроентерологічною
Асоціацією
04.04.2024 р.

КЛІНІЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ
ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ
ПО ВЕДЕННЮ ХВОРИХ
З ХРОНІЧНИМИ ГАСТРИТАМИ
ТА ГАСТРОПАТІЯМИ

С.М. Ткач,
Н.В. Харченко,
І.М. Скрипник,
А.Е. Дорофєєв,
Ю.М. Степанов,
Г.Д. Фадєєнко,
Г.В. Осьодло

ЗАТВЕРДЖЕНО
Українською
Гастроентерологічною
Асоціацією
04.04.2024 р.

ВВЕДЕННЯ

У 1990 році в Сідней на Всесвітньому конгресі гастроентерологів було прийнято нову класифікацію гастритів, яка стала основою для подальшого її удосконалення. Підсумковий звіт під назвою «Сіднейська система: нова класифікації гастриту», чітко оголосила про свою мету – забезпечити «гнучку матрицю правил, яка буде реагувати на мінливі вимоги» до адресованих тем [1]. Сіднейська класифікація вперше була переглянута в 1994 році на зустрічі в Х'юстоні, яка зосередилась на гістологічному і топографічному профілі гастритів, внаслідок чого була створена «оновлена Сіднейська система» [2].

Останні десятиріччя ознаменувалися кількома важливими подіями в галузі вивчення гастритів: були отримані нові епідеміологічні звіти, особливо з країн з високою захворюваністю на рак шлунка; інфекція *Helicobacter pylori* (*H. pylori*) була визнана найважливішою причиною гастриту та основним інфекційним агентом раку шлунка; одночасно були розроблені принципово нові клінічні стратегії ведення хворих шляхом виявлення та ерадикації *H. pylori*-інфекції; дещо пізніше була встановлена раніше не підозрювана клініко-патологічна значимість шлункової мікробіоти; був досягнутий надзвичайний прогрес в технології езофагогастро-дуоденоскопії; а гістологічне визначення гастриту було запропоновано розглядати з точки зору «стадії» (тобто стратифікації ризику раку шлунку) [3-7].

Відповідно до основоположних ініціатив, викладених у Сіднейській та Х'юстонській класифікаціях, подальші проекти стосувалися клініко-патологічного профілю гастриту або деяких його компонентів. Зокрема, слід відмітити міжнародну консенсусну зустріч щодо атрофії, шість видань Маастрихтських консенсусів щодо діагностики та лікування інфекції *H. pylori* (1996–2022) та Кіотський глобальний консенсус по гастритам (2014), які заслуговують особливої уваги за їхній вплив на досягнення широких домовленостей і поширення наукових досягнень у найбільш суперечливих питаннях в усьому спектрі гастритів, з особливим акцентом на *H. pylori*-гастрит, який у всьому світі становить понад 90% усіх форм гастриту [8,9].

Нарешті, останнім кроком у безперервних пошуках кращого розуміння різних станів шлунка, став новий міжнародний консенсус Справжня Мирова Ініціатива Гастриту (Real-world Gastritis Initiative (RE.GA.IN.)), який був прийнятий у Венеції у листопаді 2022 року після 8 місяців інтенсивних глобальних наукових обговорень. Сама місія RE.GA.IN. була зосереджена на критичному перегляді, оновленні, обміні та досягненні консенсусу щодо сучасних наукових знань про запальні ураження шлунка [10]. В прийнятті консенсусу приймали участь науковці з Африки, Північної та Південної Америки, Азії, Австралії та Європи, які були відібрані на основі експертизи їх наукової роботи, рецензованих публікацій та внеску у попередні міжнародні настанови.

Консенсус включає вісім розділів клініко-патологічно однорідних тем. Кожен блок складається з преамбули, яка коротко представляє наступні твердження та відповідні пояснювальні тексти. Для кожного твердження повідомляється рівень доказовості (оцінений відповідно до попередньо визначеної чотирирівневої шкали) та сила рекомендацій згідно системи GRADE. В консенсусі розглянуто наступні питання: 1) визначення та питання класифікації в спектрі гастритів; 2) спектр гелікобактерного гастриту; 3) влючова діагностика гелікобактерного гастриту; 4) *H. pylori*-гастрит: клінічні результати; 5) аутоімунний гастрит (АІГ); 6) гастрити низької поширеності; 7) гастрит і шлункова мікробіота; 8) епідеміологія гастриту та супутніх передпухлинних і неопластичних уражень. Консенсус містить пояснювальний текст до кожного твердження і додатковий (без голосування) акцент на потенційному застосуванні штучного інтелекту (ШІ) у клінічному веденні хворих з гастритом.

Представлені нижче Клінічні рекомендації Української Гастроентерологічної Асоціації (УГА) по веденню хворих з хронічними гастритами та гастропатіями як раз створені на основі положень останнього консенсусу RE.GA.IN., Кіотського глобального консенсусу та Маастрихтського консенсусу 6-2020 щодо діагностики та лікування інфекції *H. pylori*.

1. Визначення та питання класифікації в спектрі гастритів

Гастрит визначає спектр станів, що характеризуються гістологічно підтвердженим запаленням слизової оболонки шлунка. У нормальній власній пластинці шлунка знаходяться мононуклеарні клітини (наприклад, лімфоцити, гістіоцити, плазматичні клітини) і невелика кількість еозинофілів, але не поліморфноядерних нейтрофілів (ПЯН). Це вимагає розрізнення між мононуклеарною популяцією «в межах норми» та запальними ураженнями слизової облонки(СО) шлунка низького ступеня (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1. Фенотипи немалігнізованої патології у слизовій шлунку: дефініції [10]

Дефініція	Секретуюча СО антрального відділу	СО фундального типу тіла/дна	Етіопатогенетичні моделі
Слизова облонка в межах норми	Містить секретуючи залози, включаючи гастринсекретуючі клітини, унікальні для цієї анатомічної області. Від трьох до п'яти	Містить прості трубчасті залози з коротким фовеолярним сегментом (співвідношення ямки до залози: 25:75).	<i>Коментар:</i> гістологічний діагноз - слизова оболонка шлунка «в межах норми».

	залоз мають спільний екскреторний проток, що відкривається в ямки (співвідношення ямки до залози: 50:50). Залози досягають м'язевого шару. Власна пластинка СО мізерна (міжзалозиста строма містить лише розсіяні лімфоцити).	Головні та парієтальні клітини у трубчастих залозах співіснують, до їх складу також входять ECL-клітини. Міжзалозиста власна пластинка мінімальна і містить рідкісні резидентні лімфоцити.	Клініко-патологічний пріоритет для запобігання неогрунтованій/невідповідній клінічній стратегії ведення хворих
Незапальні аномалії слизової оболонки (тобто гастропатії)	Складні трубчасті залози показують звивисте фовеолярне розширення, підвищену мітотичну активність і знижену здатність до секреції. Власна пластинка набрякла, з відсутністю інфільтрації лейкоцитами. Також може бути гіперпластичною.	При тривалій терапії ІПП парієтальні клітини показують збільшення розміру ECL-клітин, пов'язане з проліферацією. Популяція лейкоцитів у власній пластинці не збільшується.	<i>Модель:</i> антральна «реактивна гастропатія» в результаті дії хімічного агента (наприклад, дуоденогастральний рефлюкс; застосування НПЗП; лантану). <i>Модель:</i> гіпертрофія парієтальних клітин/гіперплазія внаслідок тривалої терапії ІПП.
Неатрофічні гастрити	Містить фенотипово нормальні секретуючі залози. Власна пластинка: запальний лімфоцитарний інфільтрат, плазматичні клітини та нейтрофільні гранулоцити (інтра-епітеліальні і інтра-люмінальні), що свідчать про активність.	Містить фенотипово нормальні залози фундального типу. Власна пластинка: запальний лімфоцитарний інфільтрат, плазматичні клітини та нейтрофільні гранулоцити (інтра-епітеліальні і інтра-люмінальні), що свідчать про активність.	<i>Модель:</i> <i>H. pylori</i> -хронічний активний гастрит без ураження залоз. <i>Модель:</i> <i>H. pylori</i> -негативний гастрит після ерадикації <i>H. pylori</i> ; активність, коли <i>H. pylori</i> присутня, є незначною. <i>Модель:</i> <i>H. pylori</i> -негативний гастрит, обмежений фундальною СО (неатрофічний АІГ).

<p>Атрофія слизової оболонки із запаленням (синонім атрофічного гастриту)*</p>	<p>Втрата секретуючих залоз, що співіснує із запаленням. Втрата залоз замінюється фіброзом (тобто, неметапластичною атрофією) і вогнищами метаплазії кишкового типу (мультифокальна КМ). Власна пластинка розширена внаслідок запалення (лімфоцити, плазматичні клітини та нейтрофіли) з внутрішньозалозистим інфільтратом. Наявність ПЯН свідчить про активність.</p>	<p>Втрата залоз фундаментального типу, що співіснує із запаленням. Втрата залоз замінюється фіброзом (тобто, неметапластичною атрофією) і вогнищами метаплазії кишкового типу (мультифокальна КМ). Власна пластинка розширена внаслідок запалення (лімфоцити, плазматичні клітини та нейтрофіли) з внутрішньозалозистим інфільтратом. Наявність ПЯН свідчить про активність.</p>	<p><i>Модель:</i> хронічний активний <i>H. pylori</i>-гастрит з втратою залоз. <i>Модель:</i> АІГ (без попередньої/поточної інфекції <i>H. pylori</i>) з втратою фундальних залоз. Слизова антрального відділу в межах норми або демонструє «реактивну гастропатію».</p>
<p>Атрофія слизової оболонки без запалення</p>	<p>Втрата залоз, що замінюється фіброзом (тобто, неметапластична атрофія) або осередками метапластичних залоз кишкового типу (мультифокальна КМ). У власній пластинці – тільки розсіяні резидентні лімфоцити.</p>	<p>Втрата залоз, що замінюється фіброзом (тобто, неметапластична атрофія) або осередками метапластичних залоз кишкового типу (мультифокальна КМ; пПМ). У власній пластинці – тільки розсіяні резидентні лімфоцити.</p>	<p><i>Модель:</i> залишкова атрофія шлунка після успішної ерадикації <i>H. pylori</i>.</p>
<p>Панатрофічна слизова оболонка шлунка із широким ураженням усіх відділів шлунка (відкрита атрофія III типу за Кімурою та Такемото; OLGA/OLGIM стадія IV). Зазвичай співіснують різні фенотипи атрофії («рубці» слизової оболонки, КМ, пПМ). Відсутність запального інфільтрату.</p>			

ЗАКЛЮЧЕННЯ

Протягом десятиліть різні класифікації гастритів зазнавали критики або взагалі ігнорувалися. Усвідомлення того, що *H. pylori* є найбільш поширеною причиною хронічного гастриту, доказ того, що *H. pylori* тісно пов'язана з раком шлунка, і нове розуміння етіології і патогенезу ряду інших типів гастритів, встановлені Сіднейською системою (1990), її оновленою Хьюстонською версією (1994) і Кіотським глобальним консенсусом (2014), відокремило усі минулі класифікації. Ці три системи, доповнені шістьма редакціями Маастрихтських консенсусів, присвячених діагностиці та лікуванню *H. pylori*, засновані на вирішальних характеристиках, які роблять класифікацію актуальною, а саме, її здатністю впливати на ведення хворих.

Новий консенсус RE.GA.IN., в якому взяли участь провідні вчені з п'яти континентів, створений на основі біологічних, клініко-патологічних, епідеміологічних та технічних досягнень, досягнутих за останні три десятиліття. Він охопив найбільш суперечливі аспекти спектру гастритів, а також показав важливість узгодження єдиної номенклатури запальних захворювань шлунка.

Клінічні рекомендації УГА по веденню хворих з хронічними гастритами та гастропатіями, представлені вище, об'єднали різноманітні знання щодо гастритів та гастропатій для використання орієнтованих на пацієнта доказових даних для допомоги лікарям у їх реальній клінічній практиці. Очевидно, успіх цих рекомендацій буде вимірюватися тим, наскільки широко вони будуть використовуватися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Misiewicz JJ. The Sydney system: a new classification of gastritis. *J Gastroenterol Hepatol* 1991;6:207–8.
2. Dixon MF, Genta RM, Yardley JH, et al. Classification and grading of gastritis. The updated Sydney system. International workshop on the histopathology of gastritis, Houston 1994. *Am J Surg Pathol* 1996;20:1161–81.
3. Li Y, Choi H, Leung K, et al. Global prevalence of *Helicobacter pylori* infection between 1980 and 2022: a systematic review and meta-analysis. *Lancet Gastroenterol Hepatol* 2023;8:553–64.
4. Rugge M, Genta RM, Di Mario F, et al. Gastric cancer as preventable disease. *Clin Gastroenterol Hepatol* 2017;15:1833–43.
5. Bessède E, Mégraud F. Microbiota and gastric cancer. *Semin Cancer Biol* 2022;86:11–7.
6. Thaker AM, Phan J, Ge PS, et al. Driving quality in advanced endoscopy. *Clin Gastroenterol Hepatol* 2022;20:2675–9.
7. Shah SC, Piazuelo MB, Kuipers EJ, et al. AGA clinical practice update on the diagnosis and management of atrophic gastritis. *Gastroenterology* 2021;161:1325–1332.
8. Malfertheiner P, Megraud F, Rokkas T, et al. Management of *helicobacter pylori* infection: the Maastricht VI/Florence consensus report. *Gut* 2022. 10.1136/gutjnl-2022-327745 [Epub ahead of print 8 Aug 2022].
9. Sugano K, Tack J, Kuipers EJ, et al. Kyoto global consensus report on *helicobacter pylori* gastritis. *Gut* 2015;64:1353–67.
10. Rugge M, Genta R, Malfertheiner P et al. *Gut* 2024; 73: 407–441. doi:10.1136/gutjnl-2023-331164
11. Zhang Y, Li F, Yuan F, et al. Diagnosing chronic atrophic gastritis by gastroscopy using artificial intelligence. *Dig Liver Dis* 2020;52:566–72.
12. Dilaghi E, Lahner E, Annibale B, et al. Systematic review and meta-analysis: artificial intelligence for the diagnosis of gastric precancerous lesions and *Helicobacter pylori* infection. *Dig Liver Dis* 2022;54:1630–8.